

Vijftig wereldboeken - een sprong in de goede richting

Het nuvolgende artikel kwam binnen als reactie op het stuk Een verplichte duik in een andere cultuur - een gesprek met allochtone leerlingen over literatuuronderwijs in Nederland van Joop Dirksen, Tsjip/Letteren nummer 9.1, april 1999. In dat artikel lijken de leerlingen die door Dirksen en zijn collega Anneke Bakermans werden onder-vraagd maar één Nederlands jeugdboek boek te kunnen noemen waarin een andere cultuur centraal staat. Hannie Humme laat zien dat er een veel groter aanbod is.

Hannie Humme

Als ik *Tsjip/Letteren* ontvang bekijk ik altijd eerst de inhoudsopgave; wat heeft het nummer mij dit keer te bieden? In april bladerde ik direct geïnteresseerd door naar pagina 12, waar bovengenoemd artikel van Joop Dirksen stond. Allochtone jongeren, literatuuronderwijs, jeugdliteratuur en lezen, al enige jaren hebben deze onderwerpen in combinatie met elkaar mijn specifieke aandacht. Ik kon mij onmiddellijk vinden in zijn stelling dat het een cultuuraardbeving moet zijn voor allochtone jongeren als zij les gaan krijgen in Nederlandse (jeugd)literatuur. Boeken geschreven vanuit het Nederlandse cultuur-perspectief bieden deze jongeren immers geen enkel aanknopingspunt, en het gevaar dat zij daarom afhaken is inderdaad aanwezig. Enigszins verbaasd was ik dat de geïnterviewde leerlingen slechts één boek konden noemen waarin een andere cultuur een hoofdrol speelt, namelijk *Amel* van Zohra Zarouali. Jammer, want juist de laatste jaren haken veel jeugdboekenuitgevers in op

de groeiende vraag naar interculturele jeugdboeken.

Cross Over

Er verschijnen met de regelmaat van de klok romans voor 12 jaar en ouder waarin andere culturen een hoofdrol spelen. Uitgeverij Gottmer/Jenny de Jonge geeft bijvoorbeeld een serie jongerenromans uit waarin dit een specifiek doel is, de *Cross-Overserie*. De serie beoogt op een literair verantwoorde wijze inzicht te bieden in andere culturen dan de onze, en moet tevens een brug slaan tussen jeugdliteratuur en literatuur voor volwassenen. Er zijn inmiddels vier titels in deze reeks verschenen. Eén daarvan is *Dochter van Shizuko*. Het verhaal speelt in de jaren zeventig in Japan. De hoofdpersoon Yuki blijft na de zelfmoord van haar moeder Shizuko achter bij haar vader en stiefmoeder, met wie zij een zeer slechte verhouding heeft. Het boek schetst de Japanse samenleving in de jaren zeventig. De herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog zijn niet hele-

maal vervaagd, maar spelen in het boek geen belangrijke rol. Japanners staan in deze tijd voor de keus: kiezen voor de moderne, westerse wijze van leven of vasthouden aan de traditionele Japanse. Enerzijds willen mensen zich westers kleden en allerlei moderne voorzieningen kopen, anderzijds houden zij vast aan oude Japanse tradities zoals de huisaltaars en de kimono's. Het dilemma van Yuki die voortdurend het gevoel heeft te moeten kiezen tussen vooruitgang en traditie, tussen haar stiefmoeder en vader en haar grootouders en hun herinnering aan Shizuko, is duidelijk waarneembaar.

Lessuggesties

Andere jeugdboekenuitgeverijen zoals Querido, Sjaloom, Leopold en Lemniscaat zien het gat in de markt ook en springen hier graag op in. Het aanbod groeit dus gestaag en hiermee rijst de vraag of al deze boeken even geschikt zijn voor bijvoorbeeld gebruik in de klas. Op welke aspecten moet een docent letten bij het selecteren van interculturele jeugdboeken? Behalve de kwaliteit van literaire aspecten als taalgebruik, structuur en vorm is de inhoud belangrijk. Vereist een boek veel voorkennis van de lezer? En, wellicht nog belangrijker: wordt de beschreven cultuur met respect en gelijkwaardig aan een andere cultuur beschreven? Worden vooroordelen niet bevestigd en kunnen leerlingen

zich identificeren met de hoofdpersoon?

In 1998 verscheen bij uitgeverij Thieme het boek *Vijftig wereldboeken, uittreksels en lessuggesties voor interculturele jeugdliteratuur* waarin de auteurs vijftig interculturele jeugdboeken bespreken en van concrete lessuggesties voorzien. Het boek is te gebruiken naast de reguliere methode Nederlands. De besproken jeugdboeken en de bijbehorende lessuggesties zijn afgestemd op verschillende jaarlagen vbo/mavo en havo/vwo-niveau. In de inleiding van dit boek wordt een aantal typen interculturele jeugdboeken beschreven: boeken die spelen in andere landen, boeken die spelen in het hier en nu en historische boeken. Het land waar het verhaal zich afspeelt, kan bijvoorbeeld een land van herkomst zijn zoals Suriname, Indonesië of Turkije. *De droom van de magere tijger* van Marion Bloem is hier een voorbeeld van of *Bezoekjaren* van Joke van Leeuwen. In deze roman gaan de hoofdpersoon, Zima en haar familie op bezoek in de gevangenis waar haar broer Amrar een straf uitzit. Hij is opgepakt omdat hij pamfletten verspreidde tegen armoede en onderdrukking van arbeiders. Van Leeuwen laat de lezer in *Bezoekjaren* de sfeer van de grote Marokkaanse stad Casablanca proeven. Je voelt de warmte van de straat onder je voeten, je ruikt de gebakken vis en proeft de muntthee die de moeder van Zima voor haar kinderen zet. Daarnaast beleeft de lezer de bitterheid over zoveel onrecht en de verbeterde strijd die Zima's moeder veel bloed, zweet en tranen kost.

Problemen

Boeken die spelen in de Nederlandse samenleving of in andere westerse landen waarin culturen samenleven,

blijken leerlingen erg aan te spreken. Jammer genoeg worden in een groot aantal van deze boeken aspecten van de multiculturele samenleving geproblematiseerd, zoals in *Sanae* van Zohra Zarouali of *Stiefland* van Karlijn Stoffels.

Het verhaal van *Stiefland* speelt in Amsterdam en vertelt het leven van een jonge Marokkaan met een hoog opgeleide vader en de wonderlijke naam Shid (spreek uit: shit). De scholier heeft een gemixte groep vrienden waarvan de Nederlandse Polly, de Chanese Osei en de Turkse Aysel de belangrijkste zijn. Het plot van het boek draait vooral om alle problemen die illegalen in een grote stad kunnen ondervinden. Gelukkig verschijnen er zo nu en dan boeken waarin onze multiculturele samenleving een vanzelfsprekend gegeven is. De hoofdpersonen zijn dan afkomstig uit een andere cultuur, maar het verhaal heeft een ander thema. In *Met je rug tegen de muur* van Bernard Ashley krijgen twee vriendinnen - een Engels en een Indiase - te maken met een bende. Historische boeken behandelen een onderwerp uit de recente geschiedenis of uit een vroeger verleden. Malcolm Bosse is een auteur die zich in zijn jeugdromans verdiept in de geschiedenis van andere culturen. *Het examen* speelt zich af in China in de 16e eeuw en *Slagland en steen* in 7e eeuwse Indiase samenleving. Deze boeken geven een schitterend beeld van eeuwenoude beschavingen.

De redactie van *Jeugdliteratuur in de basisvorming* dat vier maal per jaar verschijnt en bij Biblion uitgeverij (voorheen NBLC) uitgegeven wordt, behandelt in elk nummer een intercultureel jeugdboek. In *Levende Talen*, het orgaan van de Vereniging van Leraren in Levende Talen staat iedere maand

een bespreking met lessuggesties van een intercultureel jeugdboek met veel aandacht voor juist de interculturele waarde van het boek.

Joop Dirksen schrijft in zijn artikel: allochtone leerlingen waarden het als zij eens iets lezen dat bij hun eigen leefwereld aansluit. Hier kan ik mij volledig bij aansluiten. Identificatie met de hoofdpersoon stimuleert allochtone én autochtone jongeren tot het lezen van boeken. Kennismaken met andere culturen kan uitstekend in de vorm van een jeugdboek; als het verhaal maar spannend en boeiend is. Het blijft voor de leraar in het voortgezet onderwijs zoeken naar goede interculturele jeugdboeken, maar het is gelukkig al lang geen speld in een hooiberg meer. ■

Literatuur

Dirksen, J. *Een verplichte duik in een andere cultuur - een gesprek met allochtone leerlingen over literatuuronderwijs in Nederland*. in: Tsijp/Letteren, jaargang 9, nr. 1, april 1999, p. 12 -14.

Hawinkels, K. (red.) *Een kijk op de wereld. Intercultureel leesonderwijs*. Leuven/Den Haag: NBLC/Davidsfonds/Infodok, 1995.

Humme, H. *Interculturele jeugdboeken, een overzicht*. in: Levende Talen nr. 515, december 1996, p. 620-621.

Sanders, M. *Interculturele jeugdliteratuur in de basisvorming*. in: Levende Talen nr. 515, december 1996, p. 586-590.

Sanders, M. & C. Mathijssen & H. Humme *Vijftig wereldboeken, uittreksels en lessuggesties voor interculturele jeugdliteratuur*. Zutphen: Thieme, 1998, ISBN 90 03 22727 6, fl. 39,90.